

# ROSTOUCÍ CENY POTRAVIN V ROCE 2011

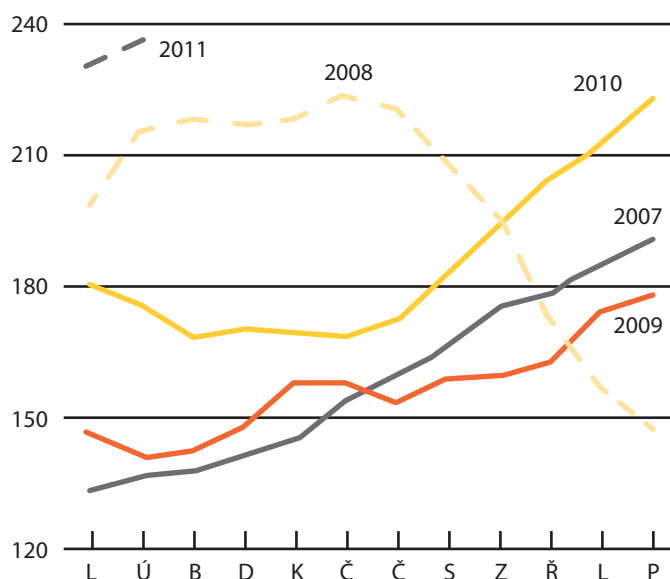
Organizace OSN pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization FAO) pravidelně vydává informace a statistiky o cenách potravin a výhled budoucí produkce. Její poslední zprávy potvrzují, že ceny potravin stabilně rostou od června 2010. V únoru 2011 se dostaly nad hranici roku 2008, kdy ceny potravin dosáhly svého absolutního maxima. Obavy FAO, že ceny zůstanou nadále vysoké, případně ještě porostou, sdílí i Mezinárodní měnový fond (MMF).

**Index cen potravin** je průměrem 5 komoditních skupin: masa, mléčných výrobků, obilnin (zahrnující i kukuřici a rýži), olejnin a cukru. V březnu 2011, po trvalém devítiměsíčním nárůstu, se tento index vyhoupl na nejvyšší hodnotu od roku 1990, kdy ho FAO začala používat. Přesto, že některé potraviny nedosáhly na úroveň z doby potravinové krize v roce 2008, například rýže, celkově jsou potraviny nejdražší v historii.

**Komoditní index potravin** ukazuje vývoj těchto 5 skupin od února 2010 do února 2011. Nejnižší nárůst cen vykazují masné výrobky. Podle predikcí měl v roce 2010 světový obchod s masem stoupnout o 2,8 procent. Nejvíce se obchoduje maso kuřecí, masný obchod je ale brzděn restrikcemi týkajícími se bezpečnosti a kvality v dovážejících zemích (především EU a USA) a vysokými cenami krmiva. Ceny mléčných výrobků rostou kvůli silné poptávce v asijských zemích a v Rusku i přes zvyšující se produkci (v průměru o 2 procenta) a stabilní vývoz ze Spojených států a Nového Zélandu. Obilná produkce v roce 2010 klesla vlivem počasí o 2,1 procenta (zhruba 70 miliónů tun), avšak tlak na ceny pocítil trh s pšenicí a ječmenem, hlavních základních potravin, již během srpna 2010. I ceny olejnin jsou ovlivněny nižší produkcí, konkrétně sojových bobů a řepkových semen, zároveň jejich cenu zvedá i soutěž o půdu mezi sójou a obilím. Nejvyšší cenový nárůst se však projevuje u cukru. Po prudkém propadu v květnu 2010 se začala jeho cena opět šplhat vzhůru kvůli nižší sklizni cukrové třtiny, což by mělo být kompenzováno produkcí v Brazílii, která je největším vývozcem třtiny na světě. Podle FAO v tomto případě nejde o zvyšování cen kvůli vysoké poptávce a snižující se produkci, a vysvětlení tak vidí v oslabování amerického dolaru, protože většina potravinových komodit je obchodována v dolarech, a rostoucích cenách energií.

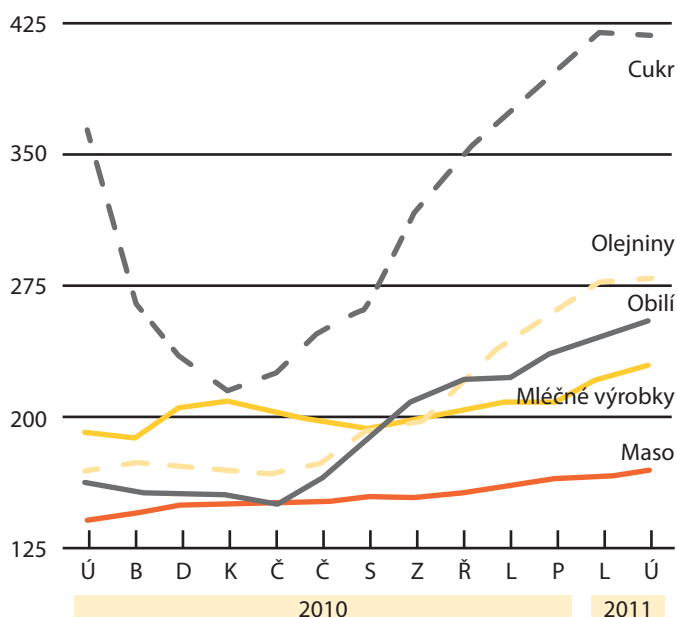
## Index cen potravin FAO

2002–2004=100



## Komoditní index potravin FAO

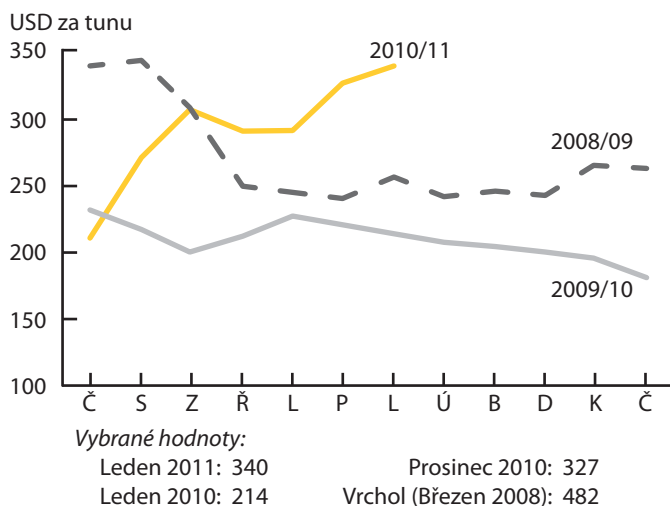
2002–2004=100



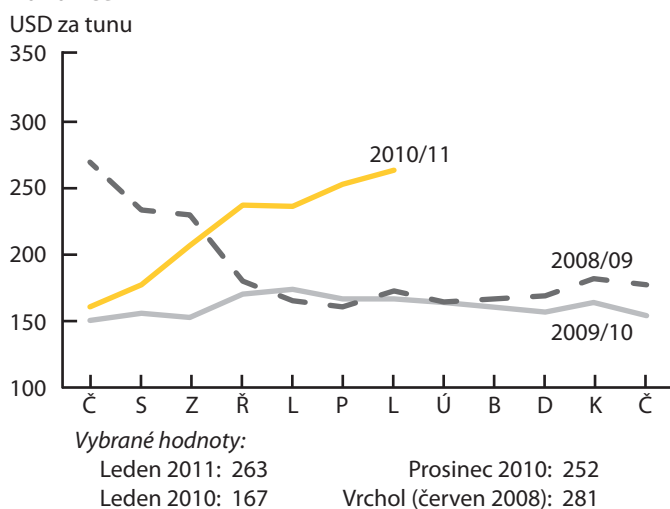
Zdroj: FAO World Food Situation

Zatímco mezinárodní cena pšenice a kukuřice od prosince 2010 vzrostla o další 4 procenta, cena rýže v lednu 2011 o 4 procenta naopak klesla a je nižší o celých 44 procent než v době cenového boomu v květnu 2008, což je dobrá zpráva především pro chudé asijské země, kde je rýže hlavní součástí jídelníčku. A predikce na tento rok mluví o rekordní sklizni, která bude schopna dostatečně pokrýt celosvětovou spotřebu rýže bez jakýchkoliv zásahů do rýžových rezerv.

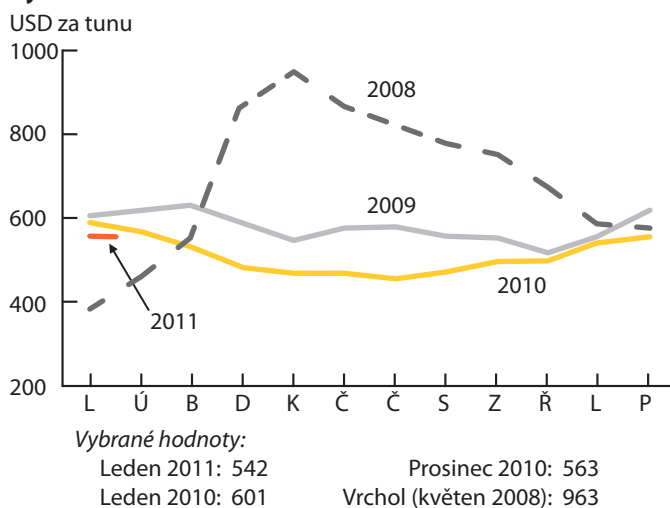
### Pšenice



### Kukuřice



### Rýže



## Nepokoje spojené s rostoucími cenami potravin:

V letech 2007-2008 probíhaly nepokoje především v Africe. Mezi nejvíce zasažené země patřila Burkina Faso, Kamerun, Senegal, Mauretánie, Pobřeží slonoviny, Egypt a Maroko. V Asii se nepokoje projeví hlavně v Bangladéši, Pákistánu, Srí Lance nebo Uzbekistánu a v Americe byly protesty zaznamenány především na Haiti, v Mexiku a Bolívii.

Rok 2011 je symbolizován protesty v arabských zemích, kde potravinové nepokoje přerostly v politickou revoluci jako v Tunisu, v Egyptě a Libyi. Klid ale z počátku roku nebyl ani v Alžírsku, Jordánsku, Sýrii, Bahrajnu, Ománu či Jemenu. Mezi hlavní důvody patří závislost těchto zemí na importu základních potravin (například Egypt, Tunisko, Libanon a Jordánsko patří mezi největší importéry obilí z oblasti Černého moře) a kutní nedostatek vodních zásob v blízkovýchodním regionu, což znamená zásadní omezení pro pěstování a zavlažování základních plodin. Saudská Arábie například oznámila kvůli nedostatku vody postupné snižování produkce pšenice tak, že od roku 2016 budou Saudové na jejím importu zcela závislí.

## Hlavní příčiny rostoucích cen potravin v roce 2011:

### 1) Neúroda v hlavních exportéřských zemích

- nízké teploty a časté deště v USA (největší exportér pšenice) zvyšují cenu kukuřice o 10 procent
- po ničivých přívalových deštích v Kanadě vzrostla o 40 procent cena ovsa (2. největší exportér pšenice)
- Rusko (3. největší exportér pšenice) zasaženo suchem a nejhrošími požáry za 30 let; dočasně zakazuje vývoz obilí
- požáry zasáhly také Ukrajinu a Kazachstán, odkud pochází polovina světového exportu ječmene
- krizová situace i v Indii v důsledku monzunových dešťů a nedostatku uskladňovacích kapacit pro zásoby pšenice hrozilo zkažení 10 miliónů tun obilí a rýže (toto množství nasytí měsíčně 140 miliónů lidí)
- záplavy v Austrálii (4. největší exportér pšenice)
- pokračující sucha v Argentině (v první desítce největších exportérů)

### 2) Rostoucí populace

- každý rok přibude na Zemi 80 miliónů lidí
- podle odhadů OSN bude v roce 2050 na Zemi 9 miliard lidí
- dnes hladoví zhruba 925 miliónů lidí
- dochází k posunu v jídelníčku – zhruba 3 miliardy lidí začínají vyžadovat stejný standard, který mají lidé v západním světě (zvyšuje se jejich spotřeba masa a mléčných výrob-

ků) -> zvýšená produkce masa znamená tlak na zvýšenou produkci krmiva a produktivitu půdy

### 3) Politika biopaliv

- výroba biopaliv je závislá na komoditách běžně používaných pro výrobu potravin (kukuřice, cukrová třtina, rostlinné oleje)
- čtvrtina produkce obilí USA (cca. 120 miliónů tun ročně) je určena k výrobě etanolu, přitom by toto množství stačilo na pokrytí roční konzumace 350 miliónů lidí
- podíl biopaliv na rostoucí ceny potravin v letech 2007/8: Ministerstvo zemědělství USA jim připisovala pouhých 5 procent, Světová banka však udávala podíl až 75 procent
- ActionAid odhaduje, že následkem evropského cíle přidávat od roku 2020 do pohonných látek 10 procent biopaliv přibýlo na světě 30 miliónů hladovějících a 100 miliónů lidí se ocitlo na hranici chudoby
- kvůli politice biopaliv EU a USA se zvýšil zájem investorů o zahraniční půdu a začalo docházet k tzv. land grabbingu (zábory půdy)

#### Další příčiny rostoucích cen potravin:

### 4) Spekulace a volatilita cen

- spekulace s potravinovými komoditami sehrály velkou roli v rostoucích cenách potravin v letech 2007/8
- s potravinami spekulují hedgeové fondy, penzijní fondy a investiční banky, které se zajímají o zisk a nezajímají o následky

### 5) Cena ropy

- jeden z hlavních důvodů potravinové krize 2007/8
- vysoká cena ropy zvyšuje produkční a distribuční náklady
- FAO varovala, že rostoucí cena ropy může ještě prohloubit problémy světového trhu s potravinami
- v současnosti se ceny ropy vyšplhala na 116 USD za barel

### 6) Politická stabilita v exportérských zemích

- dokazuje to příklad Pobřeží slonoviny, největšího exportéra kaka na světě (zaujímá 40 procent světového trhu); kvůli hrozbě občanské války po prezidentských volbách se cena kaka vyšplhala na třicetileté maximum

Obavy ze vzniku nové potravinové krize byly zmírněny díky světovým zásobám základních potravin, které nebyly k dispozici během potravinové krize z let 2007/8. Nicméně rychlost, kterou ceny potravin rostly za posledních devět měsíců kvůli nižší sklizni v hlavních producentních státech, je alarmující a mnohem rychlejší než byl nárůst cen během krize 2007/8. Pro následující vývoj cen potravin bude klíčová sklizeň letošní. Pokud by i v dalších letech docházelo kvůli nepředvídatelným negativním vlivům počasí ke snižování produkce potravin (především pšenice), nebude možné vytvořit dostatečné zásoby a ceny potravin nadále porostou. Růst cen základních potravin ale nejvíce zasáhne obyvatele chudých zemí, kteří za potraviny vydají v průměru 50 až 70 procent svých příjmů.

Otázkou zůstává, jaká opatření je třeba přijmout. V každém případě musí být efektivní a přijata co nejdříve. Mezi ty nejdůležitější zcela jistě patří přehodnocení politiky biopaliv, sociální ochrana nejzranitelnějších, transparentní a spravedlivý světový obchod, globální zásoby potravin pro případ nouze, investice do zemědělského sektoru a produktivity malých zemědělců, opatření pro zmírňování klimatických změn a mezinárodní dohled na světovou potravinovou situaci.

Zdroje: Earth Policy Institute, FAO, Financial Times, International Food Policy Research Institute (IFPRI).

Březen 2011



Pražský institut pro globální politiku – Glopolis, o.p.s. je nestrannou nevládní organizací, která se zabývá především analýzou ekonomické globalizace, obchodu a rozvoje, zemědělství a klimatické změny.



Tento dokument byl vytvořen s finanční podporou Evropské Unie. Za obsah tohoto dokumentu zodpovídá výhradně Pražský institut pro globální politiku – Glopolis a v žádném případě jej nelze považovat za stanovisko Evropské Unie.